

Az igazságszolgáltatás alapelvei, a bírói függetlenség Az ügyészség

AJ 2 előadás
2017.11.27.

Mécs János

Doktorandusz

Alkotmányjogi tanszék, ELTE ÁJK
mecsjanosalkotmanyog@gmail.com

Igazságszolgáltatás alapelvei, a bírói függetlenség

1. Igazságszolgáltatás általában
2. Igazságszolgáltatás helye a hatalmi ágak rendszerében – az igazságszolgáltatás függetlensége
3. Bírászkodás fogalma, funkciói, jogforrások
4. Bíróságok igazgatása, a bírósági szervezetrendszer
5. A bírák jogállása
6. Az Alaptörvény rendes bíróságok általi alkalmazása
7. További igazságszolgáltatási alapelvek

Igazságszolgáltatás

1. Igazságszolgáltatás általában

- Jog érvényesülése
 - Önkéntes jogkövetés
 - Jog kikényszerítése az állami erőszakmonopólium alkalmazásával → közhatalmi tevékenység
- „Igazságszolgáltatás vs. Jogszolgáltatás”
 - Materiálisan racionális vs. Formálisan racionális (Weber)
 - A modern jog csak formálisan racionális lehet
 - Meghatározott törvényszerűségek mentén, külső szemlélő számára ellenőrizhetően, csak a jog alkalmazásával
 - Kiszámítható
 - Az önkényt ez a rendszer szorítja vissza a leghatékonyabban
- Polgárosodás során kialakuló modell

Igazságszolgáltatás

1. Igazságszolgáltatás általában

„Arnold molnár malmát az Oderából kivezetett patak hajtotta. A malom feletti dombon lakó földesúr ugyanennek a pataknak a felhasználásával halastavat létesített, melynek ha a zsilipjeit leeresztette, víz hiányában a malom is megállt. A gyakori leállások miatt a molnár csődbe ment, bírói zárlat, majd végrehajtás alá került. Kabinetje közbelépésével Nagy Frigyes az így döntő bírakat várfogságba küldette és a molnár kárának megtérítésére kötelezte”

Idézi: Max Weber - Jogszociológia

Igazságszolgáltatás

2. Igazságszolgáltatás helye a hatalmi ágak rendszerében, az igazságszolgáltatás függetlensége

- Hatalommegosztás rendszere
 - C) cikk (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.
- Elkülönült hatalmi ág → nem politikai hatalmi ág
 - Végrehajtó hatalomtól való függetlenség
 - Norma hatalmának érvényesülése: Nem a hatalom birtoklása, hanem a norma tartalma határozza meg
 - „Jogi hatalom” vs. „Politikai hatalom”

Igazságszolgáltatás

2. Igazságszolgáltatás helye a hatalmi ágak rendszerében, az igazságszolgáltatás függetlensége

- Elkülönült hatalmi ág → nem politikai hatalmi ág
 - AB – 38/1993. (VI. 11.) AB határozat

„a **törvényhozó és a végrehajtó hatalom** »elválasztása« ma lényegében a hatáskörök megosztását jelenti a parlament és a kormány között, amelyek azonban **politikailag összefonódtak**. [...] A »jog«, amely folyamatosan keletkezik, az élet minden területét a választáson győztes pártok politikai programjának megfelelően újra- és újraszabályozhatja. Ilyen körülmények között a **bírói hatalom sajátossága az, hogy a másik két, »politikai« jellegű hatalmi ággal szemben állandó és semleges** [akkor is, ha a politikai programokat megvalósító törvényeket és rendeleteket (is) alkalmazza].”

Igazságszolgáltatás

2. Igazságszolgáltatás helye a hatalmi ágak rendszerében, az igazságszolgáltatás függetlensége

- Lehetséges veszélyek – bíróságok munkájának átpolitizálódása
- Kiemelt érték – bíróságok függetlensége
 - Szervezetileg
 - Bírői jogállást tekintve

Igazságszolgáltatás

3. Bírászkodás fogalma, funkciói, jogforrások

- „A többi hatalmi ágtól szigorúan elválasztott, független szerv, részletesen szabályozott, garanciákkal övezett eljárásban hoz az előtte fekvő ügyben jogilag kötelező végleges döntést.”
- Bírászkodás alapjogi és államszervezeti garanciái – Lásd bírói függetlenség – At. 26. cikk (1); XXVIII. cikk (1)
- Igazságszolgáltatási monopólium
 - At. 25. cikk (1) A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el.
 - De: (7)Törvény egyes jogvitákban más szervek eljárását is lehetővé teheti. → Pl. választottbíróságok!

Igazságszolgáltatás

3. Bíraskodás fogalma, funkciói, jogforrások – Igazságszolgáltatási monopólium

BELFÖLD CZEGLÉDY CSABA PARLAMENT HATÁROZAT

A parlament megelőzte a bíróságot, ítéletet hirdetett Czegléd-ügyben

NÉMET TAMÁS

+ KÖVETÉS

2017.11.14. 10:33

Ajánlom 1,6 ezer

ELTE ÁJK
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Igazságszolgáltatás

3. Bírászkodás fogalma, funkciói, jogforrások

– Igazságszolgáltatási monopólium

- „Az Országgyűlés – tekintettel a legkiszolgáltatottabbak közé tartozó mintegy ezer fiatal munkavállalóra, akiket Czeglédy Csaba, az MSZP, a DK és az Együtt szombathelyi képviselője és társai tudatosan megkárosítottak [...]”
- At. 26. cikk (1) A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítékezési tevékenységükben nem utasíthatóak.

– Semmisségi törvény → Alkotmányos 24/2013. (X. 4.) AB határozat

Igazságszolgáltatás

3. Bírászkodás fogalma, funkciói, jogforrások

– Funkciói

- At. 25. cikk (2) – a bíróság dönt
 - büntetőügyben, magánjogi jogvitában, törvényben meghatározott egyéb ügyben;
 - a közigazgatási határozatok törvényességéről;
 - az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről;
 - a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.
- Kúria – jogegységi határozatok

Igazságszolgáltatás

3. Bírászkodás fogalma, funkciói, jogforrások

– Jogforrások

- **At.** (különösen:) 25-28. cikk
- A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI törvény – **Bszi.**
- A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. Törvény – **Bjt.**
- **At. 25. cikk (8)** A bíróságok szervezetének, igazgatásának és központi igazgatása felügyeletének, a bírák jogállásának részletes szabályait, valamint a bírák javadalmazását sarkalatos törvény határozza meg.
 - At. 25. cikk (6) – OBT tagjainak választása
 - At. 26. cikk (1) és (2) – Bírák kinevezése és elmozdítása

Igazságszolgáltatás

4. Bíróságok igazgatása, a bírósági szervezetrendszer

- 1997-előtt: miniszteri szintű igazgatás
- Országos Bírósági Hivatal elnöke
 - At. 25. cikk (5) A bíróságok igazgatásának központi feladatait az Országos Bírósági Hivatal elnöke végzi.
- Országos Bírói Tanács
 - At. 25. cikk (5) Az Országos Bírói Tanács felügyeli a bíróságok központi igazgatását. Az Országos Bírói Tanács és más bírói önkormányzati szervek közreműködnek a bíróságok igazgatásában.

Igazságszolgáltatás

4. Bíróságok igazgatása, a bírósági szervezetrendszer

- Országos Bírósági Hivatal elnöke
 - At. 25. cikk (6) Az Országos Bírósági Hivatal elnökét a bírák közül kilenc évre a köztársasági elnök javaslatára az **Országgyűlés választja**. Az Országos Bírósági Hivatal elnökének megválasztásához az országgyűlési képviselők **kétharmadának szavazata** szükséges.
 - Nem választható újra, 5 éves bírói tapasztalat
 - Feladatkörei: igazgatási, irányítási, költségvetési, ügyelosztási, **személyzeti**
 - Bírói állaspályázatok kiírása
 - Javaslat a köztársasági elnöknek bírák kinevezésére és felmentésére
 - Bírósági vezetők kinevezése

Igazságszolgáltatás

4. Bíróságok igazgatása, a bírósági szervezetrendszer

- Országos Bírói Tanács
 - At. 25. cikk (6) Az Országos Bírói Tanács tagja a Kúria elnöke, további tagjait sarkalatos törvényben meghatározottak szerint a bírák választják.
 - 15 fő, elnöki tisztség félévente változik, legalább öt éves tapasztalat
 - Főként véleményezési és indítványozási jogosultságok

Igazságszolgáltatás

4. Bíróságok igazgatása, a bírósági szervezetrendszer

- A bírósági szervezetrendszer
 - Törvény előtti egyenlőség → nincsenek rang vagy osztály szerinti különbíróságok
 - At. 25. § (4) A bírósági szervezet többszintű. Az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesíthetők.
 - Kúria
 - Ítéltábla (5 db – Bp, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr)
 - Törvényszék (19 megye + Budapest)
 - Járásbíróságok
 - Közigazgatási és munkaügyi bíróság

Igazságszolgáltatás

4. Bíróságok igazgatása, a bírósági szervezetrendszer

- Függetlenség a szervezet szintjén
 - Önálló költségvetés
 - Önigazgatás, önkormányzatiság
 - Sarkalatos törvényi szabályozás
- Anomáliák
 - OBH elnök túlsúlya / OBT gyenge hatáskörei
 - Függetlenség és ellenőrizhetőség dilemmája

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Függetlenek
 - Nem lehetnek tagjai pártnak, nem folytathatnak politikai tevékenységet [At. 26. cikk (1)]
- Ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak [At. 26. cikk (1)]
- Jogviszony kezdete
 - Köztársasági elnök nevezi ki (3 évre majd határozatlan időre), sarkalatos törvény szerint
 - 30. éves korhatár

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Jogviszony kezdete

- Feltétele

- magyar állampolgár
- nem áll a cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt
- egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik
- a jogi szakvizsgát letette
- vállalja, hogy e törvény rendelkezéseinek megfelelően vagyonyilatkozatot tesz
- Szakmai múlt (legalább 1 év ügyvéd, bírósági titkár, stb.)
- a pályaalalmassági vizsgálat eredménye alapján a bírói hivatás gyakorlására alkalmas.

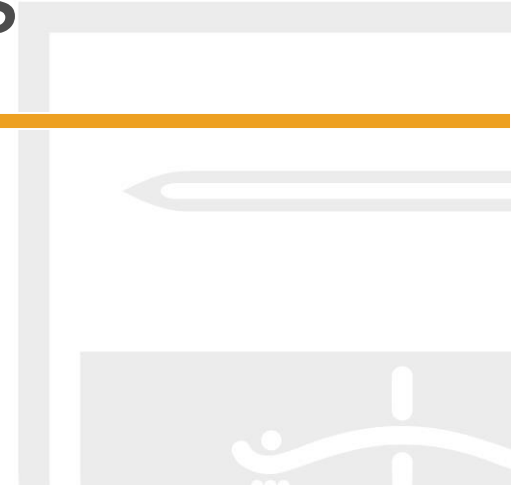
- Pályázati eljárás

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Jogviszony kezdete

BELFÖLD | BÍRÓSÁG | IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM | ORSZÁGOS BÍRÓI HIVATAL | BÍRÓ

Minisztériumokból töltené fel a bíróságokat a kormány

ELTE ÁJK
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Jogviszony kezdete
- Pályázati szempontok
 - a bírói álláspályázatok elbírálásának részletes szabályairól és a pályázati rangsor kialakítása során adható pontszámokról szóló 7/2011. (III. 4.) KIM rendelet
 - 2017. november 1-i hatállyal módosul:
 - Közigazgatási területen dolgozóknak pluszpont
 - Meghallgatás eredményénél kevesebb pont adható

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Jogviszony vége

- A bírakat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. (At. 26. cikk (1))
- A szolgálati viszony megszűnik
 - Halállal
 - Első kinevezés esetében, ha letelik a három év, és nem kéri kinevezését határozatlan időre, vagy alkalmatlan
 - Felmentéssel
 - Taxatív felsorolás

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Jogviszony vége
 - Bírák nyugdíjazása
 - Bjt: bíró jogviszonya megszűnik a **rá irányadó** nyugdíjkorhatár elérésével
 - AB – alkotmányellenes! [33/2012. (VII. 17.) AB határozat]
 - Alkotmányjogi panasz (Abtv. 26. § (2)) alapján
 - Érdekesség: történeti alkotmány vívmányai: dualizmus-korabeli szabályozás
 - Bírák elmozdíthatatlansága a bírói függetlenség része, és egyben független, pártatlan bírósághoz való jog garanciája is
 - Az At-ben foglalt általános korhatárt ezért úgy szabad értelmezni, hogy ennek eredménye ne vezethessen a bírói függetlenség lényeges elemei sérelmére.

Igazságszolgáltatás

5. A bírák jogállása

- Egyéb, a függetlenséget biztosító eszközök
 - Vagyonynyilatkozat
 - Összeférhetetlenség
 - Mentelmi jog
 - Javadalmazás

Igazságszolgáltatás

6. Az Alaptörvény rendes bíróságok általi alkalmazása

- At. 28. cikk - A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.
- Centralizált alkotmánybíráskodás – bírói kezdeményezésre normakontroll
- Amikor a rendesbíróságoké az utolsó szó: pl. népszavazási kérdések hitelesítése

Igazságszolgáltatás

7. További igazságszolgáltatási alapelvek

- Társasbíráskodás – At. 27. cikk (1)
- Laikusok részvétele – At. 27. cikk (2)
- Ítélezés egységességének az elve – jogegységi határozatok
- Bírósághoz fordulás joga
- Jogorvoslathoz való jog (→több szintű bíróságok)
- Független és pártatlan bíráskodás
- Nyilvánosság
- Észszerű időn belüli eljárás
- Fegyverek egyenlősége
- Visszamenőleges (büntető) jogalkotás tilalma
- Ártatlanság vélelme

Védelemhez való jog

Az ügyészség

1. Az ügyészség kapcsolata az igazságszolgáltatással
2. Az ügyészség funkciói
3. Vádmonopólium
4. Az ügyészség függetlensége, a legfőbb ügyész kiemelt szerepe
5. Ügyészi szervezetrendszer
6. Az ügyészek jogállása
7. Ügyészség a hatalommegosztás rendszerében

Igazságszolgáltatás

1. Ügyészség kapcsolata az igazságszolgáltatással

- Funkcionális kapcsolat → elsősorban büntetőjog, kivételesen polgári jog
- Részt vesz az igazságszolgáltatás működésében
- Szervezeti kapcsolat → különálló, de szervezetrendszere a bírósághoz igazodik

Igazságszolgáltatás

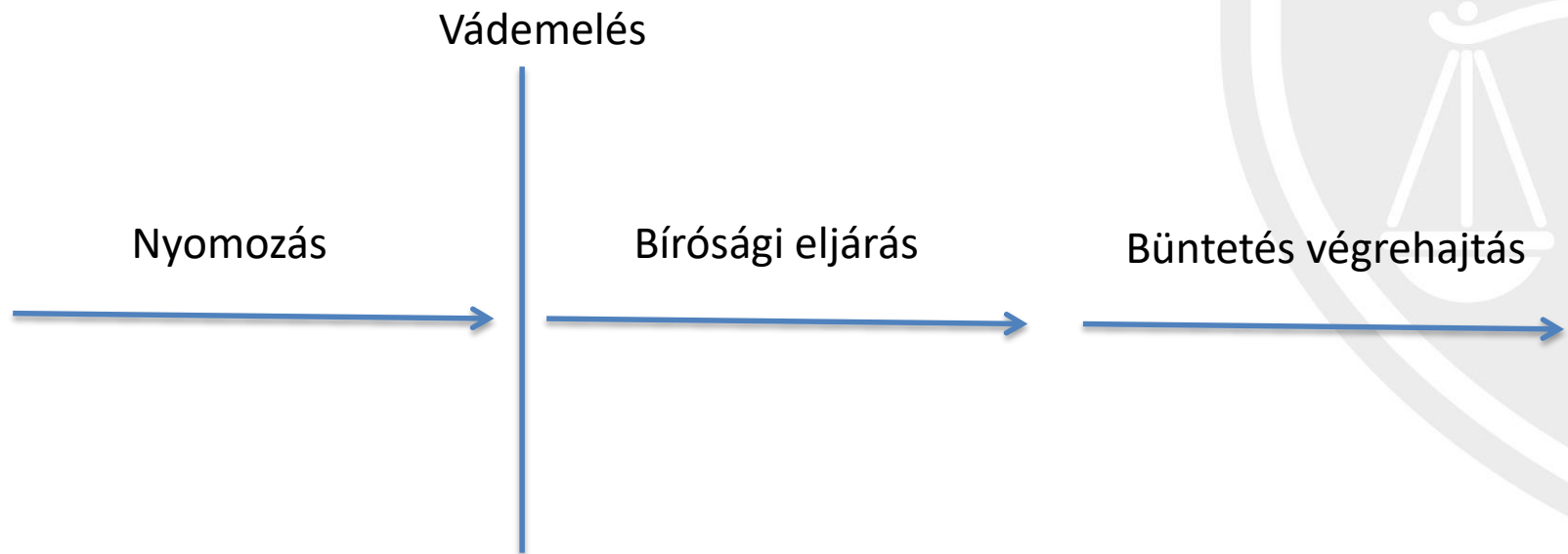
2. Ügyészség funkciói –

- At. 29. cikk (1) Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.
- Nyomozó hatóság utasítása, felügyelete
- Vádemelés, vádképviselés
- Büntetés-végrehajtás felügyelete
- Törvényesség és közérdek védelme
- At. 29. cikk (2) bekezdés

Igazságszolgáltatás

2. Ügyészség funkciói

Igazságszolgáltatás

2. Ügyészség funkciói

- Törvényesség és közérdek védelme – példák
- Pártok feletti törvényességi ellenőrzés
 - Ptv. 2. § (5) A párt törvénysértése esetén az ügyész keresetet indít a párt ellen.
- Gondnokság alá helyezés
 - Ptk. 2:28. § (1) A gondnokság alá helyezést a bíróságtól [...] d) az ügyész kérheti
- Közérdekű kereset
 - Ptk. 6:105. § (1) A fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződés részévé váló tisztességtelen általános szerződési feltétel érvénytelenségének megállapítása iránt közérdekű keresetet indíthat [...] a) az ügyész

Igazságszolgáltatás

3. Vádmonopólium

- At. 29. cikk (1) A legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádoló az állam büntetőigényének **kizárólagos** érvényesítője.
- At. Negyedik módosításával került be a kizárólagosság
- Ügyészségi vádemelés nélkül főszabály szerint nincs eljárás → Bíróság nem járhat el hivatalból
- Megoldás lehet: vádkikényszerítés (Németország) – adott esetben a bíróság kényszeríti ki a vádemelést, ha az ügyészség törvényellenesen nem emel vádat (elutasítja a feljelentést, stb.)

Igazságszolgáltatás

4. Ügyészség függetlensége, a legfőbb ügyész kiemelt szerepe

- At. 29. cikk (1) A legfőbb ügyész és az ügyészség független [...].
- Legfőbb ügyész
 - Köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja az összes képviselő kétharmadának szavazatával kilenc évre
 - Nem lehet tagja pártnak, nem folytathat politikai tevékenységet
 - Újraavasztható
 - Mentelmi jog

Igazságszolgáltatás

4. Ügyészség függetlensége, a legfőbb ügyész kiemelt szerepe

– Legfőbb ügyész

- Vezeti és irányítja az ügyészi szervezetet
- Az ügyészek neki alárendelten működnek, utasítást adhat nekik
- Bármely ügy elintézését saját hatáskörébe vonhatja, illetve más ügyészt jelölhet ki annak elintézésére
- Kinevezi az ügyészeket

Igazságszolgáltatás

4. Ügyészség függetlensége, a legfőbb ügyész kiemelt szerepe

- Legfőbb ügyész megbízatásának megszűnése
 - Megbízási időtartam letelte
 - Felmentés → Ha neki fel nem róható okból nem tesz eleget feladatainak
 - Lemondás
 - Hetvenedik életév betöltése
 - Kinevezés egyéb tisztségre (pl. állami vezető, stb.)
 - Összeférhetetlenség
 - Hivatalvesztés → köztársasági elnök javaslatára az országgyűlés → ha méltatlanná vált, vagy neki felróható okból nem tudja ellátni feladatait
 - Bűncselekmény elkövetése esetén szabadságvesztés, kényszergyógykezelés, stb.
 - Halálával
 - Ha a megválasztásához szükséges feltételek nem állnak fenn

Igazságszolgáltatás

4. Ügyészség függetlensége, a legfőbb ügyész kiemelt szerepe

- Legfőbb ügyész megbízatásának megszűnése -
 - Ha betöltötte a hetvenedik életévet, vagy letelt a mandátuma, addig gyakorolja a legfőbb ügyészi jogait, amíg új legfőbb ügyészt nem választ az országgyűlés
- Mentelmi jog
 - Ütv. 3. § (6) bekezdés - A legfőbb ügyészre az országgyűlési képviselők mentelmi jogával kapcsolatos eljárási szabályokat kell alkalmazni.
 - Ogytv. 74. § (3) A mentelmi jog felfüggesztésére irányuló indítványt a vádirat benyújtásáig a legfőbb ügyész, azt követően, illetve magánvádas, pótmagánvádas ügyben a bíróság terjeszti elő a házelnökhöz.

Igazságszolgáltatás

4. Ügyészség függetlensége, a legfőbb ügyész kiemelt szerepe

- Legfőbb ügyész elszámoltathatósága
 - Évente beszámol az Országgyűlésnek
 - Kérdés intézhető hozzá (At. 7. cikk (1) – már nem interpellálható!)
 - Vádemelés elmaradása vagy hibás vádemelés esetén nincs lehetőség a számonkérésre

Igazságszolgáltatás

5. Ügyészi szervezetrendszer

- Bírósági szervezetrendszerhez igazodik
 - Legfőbb Ügyészség
 - Fellebviteteli főügyészségek
 - Főügyészségek
 - Járási ügyészségek
- Szigorú alá-fölé rendeltség

Igazságszolgáltatás

6. Ügyészek jogállása

- Mentelmi jog
- Párttagság és politikai tevékenység tilalma
- Összeférhetetlenségi szabályok
- Határozatlan idejű kinevezés
- Megbízatás megszűnése

Igazságszolgáltatás

7. Ügyészség a hatalommegosztás rendszerében

- Vádmonopólium
- Szigorú alá-fölé rendeltség
- Elszámoltathatatlanság
- Átláthatatlanság

„Egypárti”
Legfőbb ügyész

Kétharmados
többség az OGY-ben

Aránytalan
választási rendszer

Köszönöm a figyelmet!

Mécs János

Doktorandusz

Alkotmányjogi tanszék, ELTE ÁJK
mecsjanosalkotmanyjog@gmail.com

ELTE ÁJK
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR